

hantverket

HANTVERK / FÖRETAGANDE / UTBILDNING

NR 1./2009

TEMA: Bygg

Byggmästarens återkomst

Vi lever på vårt rykte

Tankar om byggande

Är byggmästaren på väg tillbaka?
SID 4

Jakop Lindergård ger sin syn på byggprocessen. SID 14

Camilla Öhrås har fått stipendium.
SID 22

Innehåll 1/2009

LEDAREN

- 3 **Se upp för självuppfyllande profetior i kristider**

HUVUDREPORTAGE

- 4 **Byggmästarens återkomst**

- 9 **Fyra frågor till branschen**

TEMAREPORTAGE

- 10 **Vi lever på vårt rykte**
14 **Gästskribent: Tankar om byggande**

UTBLICK

- 16 **Hantverkarna och allmänheten, Nytt ROT-avdrag mm**

FRÅGA JURISTEN

- 18 **Entreprenadjuridik – ur en mindre aktörs perspektiv**

BOKTIPS

- 21 **Uppslagsbok för husintresserade**

- 22 **Glada stipendiater**

HANTVERKSAKADEMIN

- 23 **Nio verkstäder, del 1**
24 **Myndighetsinspektioner, Ny utbildning för hovslagare**

FÖRENINGSNYTT

- 25 **Blommar av stål, Första kvinnan i föreningens styrelse mm**
26 **Succé i repris, öppen akademi våren 2009**

- 27 **HR FÖRMÅN**

Hantverket REDAKTION

ANSVARIG UTGIVARE: Lars Österlind VD, Stockholms Hantverksförening
REDAKTÖR: Anna Winbladh MEDARBETARE: Mathias Idbrant, Johan Rosengren, Jens Vollmer, Pär Sellberg GÄSTSKRIBENT: Jakop Lindergård
GRAFISK FORM: Pernilla Qvist OMSLAGSFOTO: Susanne Hallmann
TRYCK: Danagårds Grafiska AB

PÅ OMSLAGET: Bengt Adolfs

Stockholms
Hantverksförening

Telefon: 08-442 78 40
www.sthf.se

Se upp för självuppfyllande profetior i kristider

DET ÄR VÄLDIGT LÄTT att dras med i de kris-rubricerade nyhetsfloder som nu väller över oss. Det har väl alltid varit så att olyckor, katastrofer och negativa nyheter säljer bäst och det beror väl på att vi människor är sådana att vi gärna läser om detta. Vi dras med när ord som kris, varsel, uppsägningar, konkurser, ökad arbetslöshet, börstras väller över oss. Det finns exempel på hur man nästan strävar efter att få vara med i krisen. För många år sedan under Gulfkriget i mellanöstern, införde att antal storföretag flygförbud för sina anställda, vilket resulterade i att även svenska småföretag följde efter och vägrade att flyga inrikes mellan orter som Östersund och Umeå.

I Kina har tecknet för kris också betydelsen möjlighet. Det har visat sig att de som letar möjligheter i kristider ofta finner sådana som kan utvecklas till nya verksamheter. Just denna dag, när det här

»I Kina har tecknet för kris också betydelsen möjlighet.«

skrivs, läste jag i morgontidningarna om konsulter som snabbt växlat om för att arbeta med krishantering, hur utbildningsföretag ställer om för att kunna arbeta med arbetsmarknadsutbildningar och om hur begagnatmarknaden påtagligt ökat. Och visst finns det möjligheter inom våra branscher.

Ibland, men alldeles för sällan, går önskningar i uppfyllelse. I mellantiden från vårt förra nummer av Hantverket har det varit jul och en önskad julklapp kan vi notera med tillfredsställelse. ROT-avdragen som vi önskade ett återinförande av, är redan införda permanent utan bortre tidsgräns. Taket för avdrag är höjt till 100 000 kr och man kommer att underlätta byråkratin på samma sätt som man gjort för de hushållsnära tjänsterna, det vill säga avdrag kommer att göras direkt vid betalningen. Vi har förresten genom Hantverkarnas Riksorganisation skrivit till näringsministern och tipsat om att åtgärden skulle få ännu bättre effekt

om den vidgades till hela hantverkssektorn.

Detta nummer av vår tidning har tema bygg. Den finansiella krisen får bostadsköparna att ligga lågt vilket gör att bostadsbyggarna också ligger lågt. En del byggen har stannat helt och andra har bytt byggherrar genom att tänkta bostadsrätter sålts till allmännyttiga företag som i stället bygger hyresrätter. I Stockholm har politikerna beslutat att tidigarelägga investeringar för infrastruktur och bostadsbyggande med 20 miljarder kronor. Detta kommer säkert att mildra krisen för de större bolagen. ROT-avdragen kommer att stimulera privatpersoner till nya investeringar vilket förhoppningsvis mildrar krisens verkningar för en del av våra småföretag inom byggsektorn.

Det finns också en del andra intressanta mönster som överraskar i kristider. Vi vanliga människor har ett stort behov av att kompensera oss när det går lite tungt. Det har visat sig att försäljningen av oxfile snarare ökar än minskar och det är ingen köprush efter blodpudding. Hur kan detta slå inom våra branscher? Vi hoppas att sådant som förgyller vardagen, som smycken av silver och guld, några extra besök hos frissan, nya dynor och kapell till den befintliga båten i stället för att byta till en ny, reparation och underhåll av skor, sadlar, väskor och klockor, samt omklädning av möbler etc skall göra att våra medlemmar inte drabbas för hårt.

Sedan hoppas vi de befintliga nätverken inom hantverkssektorn växer sig ännu starkare och att nya nätverk kommer till. Bland annat för att underlätta detta finns vi i Hantverksföreningen och i riksorganisationen till.

Lars Österlind, VD

Bengt visar »offerbrädan« som skyddar från rötskador och är lätt att byta ut. En funktionell detalj som man använt sig mycket av förr men som idag blivit bortrationaliserad.

Att bli byggmästare med mästarbrev är idag mycket ovanligt. Under de senaste 45 åren har endast omkring 50 mästarprov i yrket genomförts, något som främst beror på organisatoriska omstruktureringar i samband med 1960-talets miljonprogram. Men idag behövs byggmästaren mer än någonsin, för att samordna och säkerställa kvaliteten på byggandet. Det anser i alla fall Bengt Adolphi, som själv fick sitt mästarbrev för ett par år sedan.

Byggmästarens återkomst

TEXT: Anna Winbladh
FOTO: Susanne Hallmann

Bengt Adolphi växte upp i Sydnärke där hans far och farfar drev en liten fabrik som tillverkade byggnadssnickrier. Tidigt följde han med fadern ut på byggen för att ta mått till trappor, fönster och dörrar som skulle tillverkas. – Att åka ut och mäta, det var en stor del av jobbet på den tiden, säger Bengt, idag utgår man nästan bara från ritningar.

Själv bestämde han sig för att inte fortsätta i sin pappas fotsår, utan gick teknisk linje på gymnasiet och sökte därefter arbete. Att få ett jobb utan att ha någon högre akademisk utbildning visade sig inte vara så enkelt. 1970 blev han ändå anställd som biträdande arbetsledare på dåvarande Skånska Cementgjuteriet och efter det har han aldrig saknat jobb och inte sin brist på akademiska poäng heller. Genom årens lopp har Bengt förkovrat sig och byggt på sina kunskaper inom byggprocessens olika områden genom

internutbildningar på Skanska och andra kurser som branschen erbjuder. Arbetsuppgifterna har varierat över tid från biträdande arbetsledare till arbetsledare och platschef inom nyproduktion och renovering/ombyggnad av småhus. 1987 startade Bengt ett företag tillsammans med två kompanjoner. Företaget tillverkade och sålde bland annat ett grundläggningssystem för småhus. När branschen gick i backen

»Min yrkesbana är ett klassiskt exempel på hur man kan göra karriär och utvecklas i en bransch utan att ha 'rätt' utbildning bakom sig.«

under början av 90-talet lades bolaget ned. Sedan dess har han drivit eget som rådgivande konsult åt olika byggherrar, med kvalitet och miljöpåverkan som specialområden. Han är styrelseledamot för Svenska Byggnadsvårdsföreningen och arbetar dessutom

för BQR – Rådet för byggkvalitet.

– Min yrkesbana är ett klassiskt exempel på hur man kan göra karriär och utvecklas i en bransch utan att ha »rätt« utbildning bakom sig, säger Bengt, som idag också är lärare i Byggnadsfysik, Byggnadsteknik och Materiallära på KTH.

I händerna på materialtillverkarna

Bengt menar att det råder en stor övertro på akademiska poäng, men tror att det kanske håller på att ändras så sakteliga. Idag finns det många arbetslösa akademiker, medan det råder brist på kvalificerad arbetskraft inom flera hantverksyrken. Han har otaliga exempel på att en akademisk utbildning inte utgör en garant för kvalitet och gott resultat.

– Väldigt många unga civilingenjörer är tyvärr skrämmande okunniga på den praktiska sidan, säger han, vilket är en av anledningarna till alla fel som uppstår på byggena, och som kan kosta 100-tals miljoner att åtgärda. Exempel på det senare är katastrofen

Duschrummet har väggar av kaklat halvstenstegel och i taket sitter träullsplattor vilka fungerar som fuktabsorbent. Inga andra fuktspärrar behövs.

En träfasad fungerar bäst om den bara består av trä. För att undvika fuktskador orsakade av kondens har Bengt därför använt trä även till »fönsterblecken«.

med byggandet av Moderna Museet, där felen kostade 358 miljoner kronor av skattebetalarnas pengar. Detta trots att bygget sköttes av tre verkligt stora på området; Statens Fastighetsverk, NCC och White arkitekter.

– Jag ser flera stora problem för byggbranschen idag, säger Bengt. Det ena är bristen på materialkunskap och kunskap om hur material samverkar i en byggnadskonstruktion. Om man inte vet skillnaden på högkvalitativt och dåligt virke blir det svårt att ställa krav på leverantören och prisskillnaden gör att det ofta tullas på kvalitetsmarginalerna, något som ofelbart leder till merkostnader i andra änden.

– I Sverige saknas en oberoende myndighet som undersöker helheten

»Var och en värnar om sitt skikt. När fel uppstår pekar alla leverantörer på någon annan och ingen tar på sig problemet.«

av materialkomponenter i till exempel en grund eller en vägg, fortsätter han.

– Var och en värnar istället om sitt skikt. När fel uppstår pekar alla leverantörer på någon annan och ingen tar på sig problemet. Kunden upplever att branschen inte tar något ansvar.

Ett annat problem, som också orsakat det första, är att byggmaterialindustrin är så duktig på att utveckla sammansatta system gentemot kunden, något som gäller på i stort sett alla områden. Tillverkaren garanterar bara resultat om man använder hela systemet i alla led, till exempel grundfärg, färdigstrykning och lack. Denna strategi ger naturligtvis merförsäljning för leverantören men gör att utföraren blir hänvisad till att lära sig det ena eller andra systemet, snarare än att få grundkunskaper om material och byggnadsfysikaliska principer. Byggmarknaden styrs idag således helt av materialtillverkarna på området.

Målsättningen hos dessa är en helt annan än vad som var fallet från mitten av 1900-talet och bakåt. Det handlar om vinstoptimering och andelar, precis som på marknaden i övrigt värden runt. För att öka försäljningen sponsrar materialbranschen både media (fixa hemma program på tv) och forskningen på området.

ISO-certifiering, inte allt

Följaktligen blir det viktigt för en tillverkare av energiåtervinningssystem, att bevisa att en hög luftomsättning är av godo, så att det blir mycket energi att återvinna i systemet. Tillverkarna av isoleringsmaterial sponsrar laboratorieforskning på lambdavärden och får bevisat att moderna material så som cellplast och mineralull, har mycket goda isoleregenskaper i vindstilla miljö. Så fort det blåser det minsta blir isolerförmågan betydligt sämre, något som gjort tätheten till en norm i modernt byggande. Ju tätare hus desto mer energibesparing, om du bygger med moderna material. Massivt trä och tegel har bra värden ändå, eftersom de fungerar enligt andra principer, något som inte utnyttjas i den utsträckning som kunnat vara möjlig.

På min fråga om huruvida det traditionella byggandet har någon plats på framtidens byggmarknad, svarar Bengt nekande. Byggandet måste följa reglerna från BBR (Boverkets Bygg Regler) och dessa kan de traditionella materialen inte leva upp till. Eller rättare sagt, reglerna är inte utarbetade med de traditionella materialen som utgångspunkt. Därför är det omöjligt att bygga ett massivt trä- eller tegelhus och få det godkänt enligt dagens byggnormer, trots att det i praktiken skulle få värden som väl kan hävda sig mot de moderna materialen. Den som vill bygga traditionellt blir hänvisad till att bygga fritidshus eller hålla på med byggnadsvård, områden där regelverket ser annorlunda ut. De traditionella materialen ger ingen ökad vinst åt materialtillverkarna, som därför har

Ett modernt trähus. Vid uppförandet av sitt bostadshus har Bengt använt traditionella material men anpassat tekniken till dagens energikrav.

ett fortsatt intresse av att »få bort« dem från branschen.

En av de stora fördelarna med traditionella byggmaterial är annars deras genomskådlighet som gör det lättare att förstå deras principiella funktion och egenskaper. Därmed är vi tillbaka till problemet med bristen på relevant utbildning i materialkunskap.

– Det finns helt enkelt inte längre någon »tillverkarneutral« kunskap att inhämta på utbildningarna, säger Bengt, något som bäddar för problem då projektörerna i många fall saknar förmåga att ställa rätt frågor och tänka kritiskt. I det läget hjälper det inte hur många ISO-certifieringar och kontrollplaner man än förordar och följer. Kvaliteten på bygget blir ändå inte högre än den sammanlagda kunskap som projektören har om byggnadens tekniska och fysiska egenskaper.

Ett bra exempel på detta är fuktskadorna som uppkom i Hammarby Sjöstad, trots att Skanska (som var byggherrar där) året innan hade fått hela företaget ISO-certifierat.

Byggmästare med mästarbrev

Före 1960, innan de stora miljonprogrammen totalt ändrade förutsättningarna inom byggbranschen organisation, fanns inte dessa problem alls i samma utsträckning. Dels arbetade man inte med sammansatta »system«, utan snarare med fristående material, vilkas funktion då var möjliga att lära sig på ett enklare sätt. Dels fanns en byggmästare på varje byggarbetsplats som hade helhetskunskapen och kunde organisera och följa arbetet på plats dagligen.

Att vara byggmästare enligt Bengt, innebär att vara generalist på bygget,

den som håller i helheten och tar ansvar för kvaliteten i alla olika led. Det betyder att byggmästaren måste ha en bred kunskap om byggnadsprocessen som helhet, både vad gäller material, teknik, funktion och utförande, en kunskap som till största delen uppnås genom empirisk, praktisk erfarenhet av arbetet på plats. För att bli byggmästare krävs också minst sex års erfarenhet av att driva eget företag eller motsvarande kunskaper och vana av att ha ansvar för ekonomi och logistik.

– Byggmästaren kunde ställa relevanta frågor till leverantörerna och blev därmed svårare att »lura«, säger Bengt.

Tanken på att bli byggmästare med mästarbrev hade funnits hos Bengt länge. Men vägen till ett byggmästarebrev visade sig vara lång och snårig. Efter att ha hänvisats till Byggbranschens yrkesnämnd, som helt ville av-

blåsa idén, med argumentet att gesäll- och mästarbrev inte längre har någon relevans inom byggbranschen, hamnade han så småningom hos Börje Hagman på mästarbrevkansliet i Leksand. Där fick han information om hur provet gick till. Men den stora frågan var vilka som skulle granska det. Lösningen

»Byggmästaren kunde ställa relevanta frågor till leverantörerna och blev därmed svårare att 'lura'.«

kom genom Lars Ihse på Stockholms Byggmästarförening som lovade att provet skulle granskas där. Bengts mästarstycke utgjordes av en presentation av sju olika byggen som han hållit i eller ritat och byggt själv. Provet blev godkänt och i november år 2006 kunde han hämta sitt mästarbrev i Stadshuset.

Hög motivation ger ökad kvalitet
När jag frågar Bengt varför han ville bli byggmästare trots att branschen inte kan se nyttan med en sådan titel svarar han att ett återinförande av byggmästarna på byggena är den bästa vägen att höja kvaliteten inom branschen. Det personliga ansvaret och engagemanget är rent statistiskt en

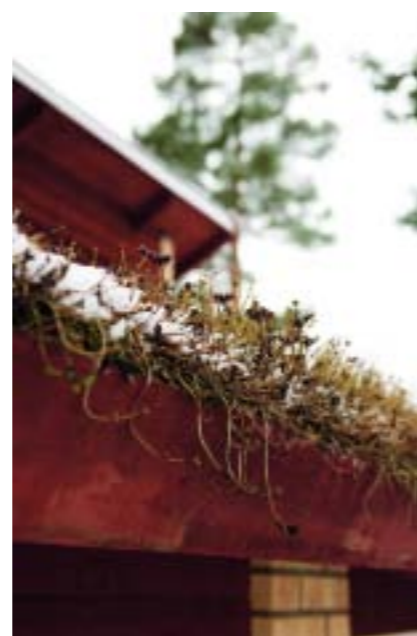
oöverträffad garant för att undvika fel och missar under processen.

– Dilemmat är att dagens byggsverige inte förstår att det behövs byggmästare, det sitter fast i samma organisatoriska tänk som rått sedan miljonprogrammets tid, trots att denna sedan länge är förbi. Det ägnas mer tid åt att fylla i papper och tänka ut nya kontrollsystem än att arbetsleda folket på plats, fortsätter Bengt. Det är den fysiska närvaron av ledningen på företaget som behövs, det är enkel psykologi. Alla behöver bli sedda för att motivationen skall hållas hög och en hög motivation ger bra resultat.

– Idag när branschen ser så annorlunda ut, skulle det dessutom inte föreligga några ekonomiska eller organisatoriska hinder mot ett återinförande av byggmästarrollen, menar Bengt. Vi bygger inte längre miljoner bostäder utan kanske 10 000–30 000 lägenheter om året. Det är så få att det skulle gå mycket bra att ta tillbaka den gamla ordningen igen, något som skulle få stor betydelse både för effektiviteten och framför allt för kvaliteten.

– De flesta felen uppstår redan i projekteringen säger Bengt. Ritningsgranskningen, som ingår i egenkontrollen hos de projekterande företagen, fungerar ofta inte, det går för fort.

Betongolyckan i Kista är ett sådant

Sedumtak på den murade kontorsbyggnaden.

exempel, som berodde på en feldimensionering av stålkonstruktionen, vilken därför kollapsade med katastrofala följder, eftersom ingen granskat ritningen. Problemet är bristen på samverkan mellan de ingående parterna; arkitekt, konstruktör, entreprenör, byggherre och byggare.

– Jag vill bidra till att vända den här utvecklingen säger Bengt, att återinföra byggmästaren på bygget är ett led i den processen.

Visste du att ...

På kontinenten har byggmästartiteln funnits åtminstone sedan medeltiden. Byggmästaren hade en central roll vid uppförandet av de stora gotiska katedrallerna, där han ledde hela bygghytan och var både arkitekt, ingenjör, och hantverkare i en och samma person. Byggmästaryrket i Sverige uppstod ur timmermansämbetet. På 1600-talet arbetade timmermännen här oftast i grupp under en

arbetsledare. Dessa arbetsledare var då många gånger tyska timmermän och de kallades byggmästare.

Omkring år 1700 uppgick timmermansämbetet i det nybildade byggmästareämbetet. När skråväsendet upphörde, år 1846, fick byggmästarebegreppet en delvis ny innebörd. En byggmästare var då inte längre skolad i timmermansyrket, utan kunde ha olika utbildningsbakgrund och antingen

komma från den praktiska sidan, eller ha en mer teoretisk skolning.

Källa: Werner Pursche

VILL DU LÄSA MER?

Stockholms Byggmästareförening har givit ut två böcker i ämnet; *Timmermansämbetet i Stockholm före 1700*, och *Byggmästareämbetet i Stockholm 1700–1846*. Båda böckerna är skrivna av Werner Pursche

Fyra frågor till branschen

Tidningen Hantverket bad tre av de största byggherrarna på marknaden att svara på några frågor om framtiden inom branschen.

Sylvianne Bergman
informationschef,
Veidekke Sverige AB

Annica Gerentz
informations-
direktör, NCC

Peter Wallin
finanschef,
Skanska Sverige AB

FRÅGOR:

1. Hur ser ni på arbetsmarknads-läget inom byggbranschen under de kommande två åren?

Utifrån ett Stockholmsperspektiv är det i dagsläget väldigt svårt att uttala sig i frågan. Det är många yttre faktorer som avgör utvecklingen. Under våren ser det för vår del ganska bra ut på ordersidan och vi har projekt som skall slutföras. Det är egentligen först om ett halvår som vi kan uttala oss om hur resten av året och kommande år kommer att utvecklas. Om de stora Stockholms-projekten kommer igång inom bygg och infrastruktur, såsom exempelvis Karolinska, Råsunda, Citybanan etc, behöver arbetsmarknaden i Stockholm inte nödvändigtvis drabbas så hårt. Om dessa å andra sidan inte kommer igång, kan vi komma att gå ett par utmanande år till mötes.

Vi bedömer att lågkonjunkturen kommer att bli djup och långvarig. Arbetsmarknadsläget ser med andra ord ganska mörkt ut.

Under de kommande åren kommer branschen att stå inför stora utmaningar och vi kommer inte att se de volymer som har varit under de senaste årens högkonjunktur.

2. Var finns den största framtids-potentialen inom byggbranschen?

Det handlar först och främst om strukturella effektiviseringar. Vi måste bli kompetenta och kostnadseffektiva som entreprenörer och arbeta i samverkan med kunder och samarbetspartners.

Efterfrågan finns idag på projekt inom infrastruktur-området, större anläggningsarbeten, såsom till exempel Citybanan.

Det finns fortfarande ett underliggande behov av renovering och produktion av nya bostäder. Det stora behovet av att utveckla befintliga och att bygga ny infrastruktur ger också nya möjligheter. Branschen måste nu öka produktiviteten i verksamheten både inom husbyggnation och infrastruktur, standardiserade arbetssätt och gemensamma inköp är två viktiga faktorer som kommer att bidra till vår ökade konkurrenskraft.

3. Vilka är de största utmaningarna för branschen att ta tag i?

Hur vi blir mer kostnadseffektiva, förbättrar vår planering och förvaltar den kompetens vi har samt rekrytering av kompetenta och entusiastiska medarbetare.

Att öka produktiviteten, det är ett historiskt problem som följer branschen.

Vi måste trots tuffare tider fortsätta att vara en attraktiv arbetsgivare och bransch, att vi fortsatt kan attrahera duktiga hantverkare och ingenjörer är av stor vikt. Sedan vill jag lyfta fram arbetet med att minska riskerna och skapa en bättre arbetsmiljö, det är en stor utmaning men samtidigt en viktig fråga som står högt upp på min agenda.

4. Finns det några politiska åtgärder som skulle underlätta branschens utveckling/tillväxt?

Åtgärder som skulle kunna underlätta för branschen är att få ett jämnare flöde av projekt, exempelvis att man så snart det finns beslut att genomföra ett projekt söker tidigarelägga dess igångsättande. Vidare att man skapar en bra företagsmiljö i Stockholmsregionen och skapar fungerande infrastruktur.

Att man stimulerar ekonomin, i första hand genom satsningar på infrastrukturen. Det skulle gynna både branschen och samhället i stort.

En satsning på miljonprogramsåtgärderna och då främst energirenovering skulle kunna ge en positiv effekt då de kan komma igång snabbt och ge en direkt effekt på sysselsättningen över hela landet. Dessutom skulle de åtgärderna bidra till flera mål förutom ökad sysselsättning, bland annat klimatmålet och social upprustning i miljonprogrammets områden.

Vi lever på vårt rykte

I östra Sörmland, vid en vik av Östersjön, håller Tobias och Mattias Schneider på att uppföra ett lösvirkeshus för en kunds räkning. Jag träffade Tobias och bad honom berätta om förutsättningarna för ett mikroföretag i byggbranschen.

Hur länge har du varit verksam som byggnads-snickare?

– Jag har hållit på att snickra hela livet, sedan jag lärde mig gå i princip. Under slutet av skoltiden arbetade jag extra med att renovera träbåtar inne i Stockholm, där jag sedan var anställd under några år. 1993 fick jag anställning av en byggnads-snickare och gick med honom och lärde mig det yrket, och 1999 startade jag en egen byggfirma.

Varför valde du det här yrket?

– Att det blev just byggnads-snickeri var nog inget medvetet val från min sida. Det ena ledde till det andra och det är lättare att få jobb som byggnads-snickare än båtbyggare. Man kan nog säga att efterfrågan styrde, det var kunderna som valde mig.

Vad är det bästa med ditt jobb?

– Det bästa är att jag är min egen. Att jag kan styra över min tid och mina jobb på ett annat sätt än som anställd. Det är klart att det finns stressmoment i egenföretagandet också. Det är stressande när det finns för många jobb och när det finns för få. Men fördelarna överväger helt klart.

Du arbetar tillsammans med din bror, hur har ni organiserat er och hur lägger ni upp det gemensamma arbetet?

– Mattias har också en enskild firma och det har blivit så att vi kör ihop. Dels har vi kul tillsammans och funkar bra med varandra, och dels så kan vi ta på oss större uppdrag när vi är två. Vi har bestämt att vi ska turas om att ha huvudansvaret för jobben. Den som har huvudansvaret för det aktuella bygget sköter alla kontakter med

kund, arkitekt, andra hantverkare, samt faktureringen. Målet är att båda kan allt och ingen är chef. Annars händer det lätt att man delar upp arbetsmomenten, även de praktiska, mellan sig och det försöker vi motverka.

Hur påverkas ni som småföretagare av konjunkturläget?

– Hitintills inte alls. Det talas ju mycket om lågkonjunkturen men i praktiken har vi inte märkt något av den ännu.

Vad finns det för fördelar respektive nackdelar med att vara generalentreprenör eller sidoentreprenör för dig som egenföretagare?

– Fördelarna med generalentreprenad är att man har överblick över helheten och kan samordna och organisera jobbet på ett bra sätt, så att

»Ett platsbyggt hus, med de material vi använder, är gediget och funktionellt på ett sätt som ett monteringsfärdigt hus aldrig kan bli.«

allt sker i rätt ordning. Om insatserna sker i fel ordning så innebär det merarbete för alla, och detta kan vara en risk vid delad entreprenad om byggherren är en oerfaren privatperson. Jag har svårt att se några nackdelar med generalentreprenad, det skulle i så fall vara att man tar en större ekonomisk risk, eftersom man måste ligga ute med mer pengar för material och arbete.

– Även om de andra hantverkarna ibland fakturerar kunden direkt, så har vi oftast ansvaret för samordningen. Men jag tycker att det är

Byggnaden är placerad i en sluttning. En mindre del av grunden är murad, resten av konstruktionen vilar på plintar förankrade i berget.

Väggen läktas för att så småningom kläs in med panel.

Tobias (överst) och Mattias i full verksamhet på bygget.

Utsikt över fjärden.

viktigt att kunden även rådgör direkt med de andra yrkesföreträdarna på bygget, eftersom det är de som har specialistkunskapen på sina områden.

Vad konkurrerar ni med vid ett anbudsförfarande?

– Det är alltid svårt att veta i efterhand varför kunden valde oss framför någon annan. Jag tror inte att det är priset som vi konkurrerar med. Det är ju annars vanligt att man försöker räkna lågt när man offererar, för att man vill ha jobbet, och så blir det en massa saker som kommer till så att prislappen landar mycket högre i slutänden. Så gör inte vi. Vi försöker räkna så realistiskt som möjligt och hamnar också oftast rätt vad gäller de delar av arbetet som vi kan kontrollera. Vill kunden inte ta oss för det priset så får det vara. Vi är lite bortskämda med att ha mycket jobb, så det kan vi kosta på oss. Förmodligen får vi jobben genom vårt goda rykte.

Hur viktigt är det med kontakter och referenser för att kunna »ta hem« ett jobb?

– Vi får alla jobb på rekommendation. Antingen genom det arkitektkontor som brukar anlita oss, tidigare kunder, grannar till tidigare kunder som sett oss jobba, eller genom andra

hantverkare. Vi marknadsför oss inte på något annat sätt och har inte ens en logga på bilen.

Hur viktigt är det med nätverk av andra hantverkare vid en projektering?

– Det är jätteviktigt att omge sig med »rätt« folk under en byggprocess. Jag måste känna att jag kan lita på att alla passar tiderna och gör ett bra jobb. Med tiden lär man sig vilka man funkar med, vilka som tänker likadant. Ofta träffas man på något bygge och »kollar in« varandra. Det händer även att vi får hantverkare rekommenderade genom arkitekten.

– Hantverkare har också rykten som sprids inom branschen, särskilt om de är negativa. Att jobba med mindre nogräknade personer kan bli kostsamt, skapa konflikter och fördröja bygget. Om till exempel de som gjutit grunden inte följt ritningen så noga så är det inga mått som stämmer när vi sedan skall börja regla upp huset. Då måste grundarbetet göras om eller ritningen anpassas till nya förhållanden. Därför är det viktigt att det finns ritningar på alla jobb så att man kan bevisa var felen uppkommit. Det gäller att vara övertydlig så att inte onödiga missförstånd uppstår.

– En annan tråkig sak är om underentrepren-

nören räknat väldigt fel på sitt jobb och lagt sig alldeles för lågt, så att räkningen i slutet blir mycket högre än vi kalkylerat med. För att undvika sådant är det en fördel om underentreprenörerna är relativt erfarna.

Var i byggprocessen uppstår de flesta problemen? Och vad beror det på?

– Fel och problem kan uppstå på olika områden. De flesta beror på bristande kommunikation och rena missförstånd. När det gäller ritningsmaterialet kan det till exempel smyga sig in direkta sifferfel som kan få oanade konsekvenser. Vi har blivit bättre på att ifrågasätta och kolla upp ritningarna när det är något vi undrar över. Det bästa hade varit om det följt en förklarande text till varje mått så att man kan följa tanken bakom. Dessutom ändras ritningarna under arbetets gång, och då gäller det att komma ihåg att göra ändringarna överallt och tänka på att en ändring på ett ställe får konsekvenser i alla led. Men en bra kommunikation är a och o.

Hur ser ansvarsfrågan ut om något blir fel?

– Som generalentreprenör bär jag ansvaret gentemot kunden och det är min sak att för-

handla med underentreprenörerna. Om ett fel upptäcks inom två år efter byggets avslutande är det jag som måste bevisa att felet inte beror på mig. Upptäcks felet mellan två och tio år efter avslutat bygge är det istället kunden som har bevisbördan.

Varför skall man som kund välja att låta bygga ett lösvirkeshus istället för ett monteringsfärdigt?

– Framför allt för den stora skillnaden i kvalitet. Ett platsbyggt hus, med de material vi använder, är gediget och funktionellt på ett sätt som ett monteringsfärdigt hus aldrig kan bli. Kunden vet precis vad huset innehåller och får ett unikt hem i rena material och väggar som går att skruva upp tavlor på. Vi bygger i trä med »öppna« konstruktioner som tillåter att huset andas, helt utan plast och gullfiber. Får vi en kund som absolut vill ha »moderna« material så kan vi det också, men helst inte. Det är mycket mer tillfredsställande att använda material och konstruktioner som man tror på, en uppfattning som vi delar med våra uppdragsgivare.

TEXT & FOTO: Anna Winbladh

Tankar om byggande

De första stegen i en byggprocess är ofta tagna långt innan både arkitekter och byggare överhuvudtaget blivit inblandade. Det kan ligga år av våndor bakom beslutet att våga låta uppföra ett hus. Med detta i åtanke är det viktigt att alla parter uppfattar sig som delar av ett maskineri, berättigade i sammanhanget av en gemensam vilja att ge uppdragsgivaren det som önskas, och helst mer därtill.

Jakob Lindergård är arkitekt SAR/MSA med en bakgrund både som hantverkare och konstnär.

SOM ARKITEKT KOMMER jag in i ett tidigt skede av processen, jag lyssnar på beställarens ofta långa lista med önskemål, tittar på de fysiska förutsättningarna, besöker platsen och tar en del bilder som stöd för minnet. Ur detta kommer sedan idéerna, skisser skickas fram och åter och ett projekt börjar få form. Så småningom följer upprättandet av bygglovsritningar samt fördjupad utredning kring myndighetskrav, ekonomi och genomförbarhet.

Precis som andra yrkesgrupper i en byggprocess ställs arkitekten ofta inför en mängd olika krav som skall tillgodoses, både från byggherre, myndigheter, övriga konsulter och byggare. Att ur den lilla familjens önskemål och förhoppningar om det nya hemmet sy ihop en lösning som inte bara passar denna familj, utan också tillgodoser de krav som samhället har på byggande idag är en mycket komplex, men också inspirerande uppgift.

Det kan till exempel handla om att vara uppdaterad vad gäller återvinningskrav på frånluft, eller att föreslå långsiktiga lösningar istället för billiga kortsiktiga. Lönar det sig att sätta in dyrare fönster med bågav aluminium, för att på sikt slippa renovera de billigare av trä? Att tänka i ett längre perspektiv är också viktigt. Små barn blir med tiden tonåringar, tonåringar blir vuxna och flyttar hemifrån. Hur kan bostaden anpassas till sådana förändringar?

Fråga hellre en gång för mycket

När byggandet väl kommit igång ligger det naturligtvis i allas intresse att arbetet skall flyta på så smidigt som möjligt, men det är nästan omöjligt att undvika att oväntade saker inträffar under

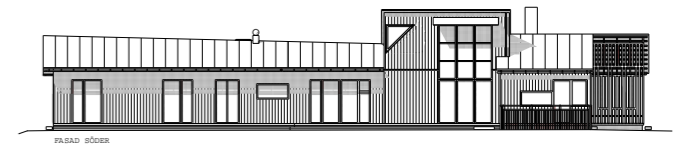
resans gång. Kanske vill kunden göra ändringar, kanske har en miss uppstått i projekteringen eller så ändras förutsättningarna av andra orsaker. I dessa lägen ställs stora krav på alla parter. Att vända en motgång till något positivt är inte alltid det lättaste men det finns exempel på hur öppnbara kommunikationsmissar lett till ändringar som faktiskt förbättrat slutresultatet.

Ett exempel på det senare inträffade under ombyggnaden av en villa där den nya matplatsen redan från början var en kompromiss. Under arbetets gång blev en yttervägg isolerad på fel sida. Samtidigt byggdes den murade ugnen bredare än vad

»Om alla inblandade känner att de är delaktiga är det den bästa förutsättningen för ett lyckat slutresultat.«

som var tänkt. Den inte helt optimala matplatsen blev genom detta plötsligt alldeles oacceptabel. Lösningen blev en radikal breddning av köket med 1,2 meter, något som visserligen ökade kostnaderna, men gav så stora mervärden att detta var lätt att försvara.

Dessvärre blir det ofta sämre när det brister i kommunikationen. Bland det viktigaste för att undvika onödiga fel som kan uppstå i en byggprocess är att alla parter förmår se bygget som ett gemensamt projekt. Att jag som arkitekt är öppen för förslag på förbättringar från vem det än må komma från. Att jag som snickare, när jag upptäcker något på ritning som verkar galet, ställer

frågan: skall det verkligen vara så här? Att vi, som delar av en helhet släpper all eventuell prestige gentemot varandra och slutar att tala om andra yrkeskategorier i generaliserande ordalag.

Om alla inblandade känner att de är delaktiga är det den bästa förutsättningen för ett lyckat slutresultat. Även den hantverkare som är väldigt perifert anlitad bör få en möjlighet att förstå och sätta sig in i helheten, tanken bakom det ena eller andra. Annars finns alltid en risk i att man försöker lösa ett visst problem på ett sätt som just här och nu kan tyckas bättre. Men om man känner till den bakomliggande orsaken till varför något är ritat på ett visst sätt, eller ställer frågan om huruvida detta verkligen är genomtänkt, så kanske det visar sig att en till synes galen lösning kan vara en konsekvens av ett hänsynstagande på ett annat plan.

Till ett aktuellt flerbostadshus fick ett antal garderober nyligen specialbeställas. Orsaken visade sig bero på att ett avloppsrör, tänkt att ligga i vägg, inte najats ordentligt i plattans armering och därför hamnat fel. Detta hade sedan fått till följd att någon på plats anpassade väggen ett antal centimeter åt »rätt« håll, och så blev det i nästa led för trångt för garderoberna.

Tid för byggmöten

Personligen utbildade jag mig till arkitekt sent i livet. Jag hade sedan tidigare både ritat och byggt två bostadshus i egen regi och på egen hand, samt varit egenföretagare i ett antal år. Att ha en praktisk bakgrund är naturligtvis en fördel när man kommunicerar med andra på byggsplatsen, men inte på något vis en förutsättning. Vi är alla delar av en helhet och det är först när alla klarar av att fungera tillsammans som ett gott resultat kan uppnås.

Men vems ansvar är det då att skapa denna känsla av samsyn och gemenskap? Svårt att säga, men helt klart är att vi inte kan lämna över ansvaret på »någon annan«. Risken är då stor att det inte blir taget alls. Därför är det viktigt att alla som är involverade i byggprocessen verkar för täta byggmöten med tid för frågor, hellre för många än för få. Det hänger naturligtvis på att byggherren förstår vikten av att sätta av tid för detta. Förvisso är det byggherren som betalar, men att snåla in på tid för kommunikation och helhetsförståelse, visar sig oftast skapa merkostnader i slutänden.

TEXT & BILD: Jakob Lindergård, arkitekt SAR/MSA, www.lindergard.se

En liten stuga från 60-talet har efter om- och tillbyggnad förvandlats till åretruntbostad.

HANTVERKARNA OCH ALLMÄNHETEN

Försäkringsbolaget If uppdrog under hösten åt TNS Gallup att genomföra två undersökningar av hur svenskarna förhåller sig dels till möjligheten att betala svart för hantverkstjänster och dels till hantverkare i allmänhet.

Resultatet av den första undersökningen visar att 44 procent av svenskarna kan tänka sig att betala svart för att få hantverksarbeten utförda i hemmet. 13 procent av dessa har redan gjort det. Yngre har en lättare attityd till svart hantverksarbete än äldre.

Enligt undersökningen från If upplever var femte tillfrågad att det kan vara svårt att få tag i hantverkare och då går det fortare att själva försöka sig

»44 procent av svenskarna kan tänka sig att betala svart för att få hantverksarbeten utförda i hemmet.«

på renoveringen, eller låta göra jobbet svart. Enligt Skatteverket uppskattas det totala svartarbetet till 66 miljarder kronor i utebliven skatt. Byggbranschen står för en majoritet av svartjobben.

Den andra undersökningen visar att nära hälften av dem som anlitat hantverkare hemma inte är nöjda. Det vanligaste problemet är att hantverkarna inte håller tiden. Däremot tycker de allra flesta att kvaliteten på jobbet är bra.

26 procent av de svarande har blivit utsatta för att hantverksjobbet tagit längre tid än vad som var sagt från början. 24 procent svarar att hantverkarna inte alltid kommit på de tider som man varit överens om. Hela nio procent har råkat ut för att hantverkarna överhuvudtaget aldrig dök upp.

Läs undersökningarna i sin helhet på www.newsdesk.se

KÄLLA: NEWSDESK

ROT-avdraget kan underlätta för den som kämpar på ensam i hemmet...

NYTT ROT-AVDRAG

Nu kan den som äger sin bostad återigen göra avdrag för reparationer, om- och tillbyggnader. Regeringens förslag till nytt ROT-avdrag gäller sedan den åttonde december förra året.

– Eftersom det endast är arbetskostnaden som är avdragsgill är det viktigt att begära fakturor där arbetskostnaden är specificerad, säger Hans Erik Axelsson på Skatteverket.

Det nya ROT-avdraget införs inom ramen för det gällande avdraget för hushållsnära tjänster. Skattereduktionen är 50 procent av arbetskostnaden, dock max 50 000 kronor per person och år. Skatteverket publicerar fortlöpande uppdaterad information på www.skatteverket.se. Vi återkommer med synpunkter om ROT-avdragets utformning i nästa nummer.

KÄLLA: SKATTEVERKET

FOTO: ANNA WINBLADH

Milda kulörer i jordnära färgskala

MILJÖVÄNLIG INOMHUSFÄRG

För den som vill undvika att få i sig mjukgörare från alla plast/vattenbaserade moderna färger finns ett äkta miljövänligt alternativ, en vacker matt väggfärg av kulörta leror helt utan konserveringsmedel eller andra »främmande« tillsatser. Utseendet och karaktären kan liknas vid traditionell limfärg, men färgens fyllighet gör att den ger intryck av en putsad yta om den penslas ut med borste. Färgen är vattenlöslig, innehåller inga syntetiska råvaror och är ofarlig för människan och naturen. Rester kan kastas i hushållssoporna bara man låter dem torka först. Den är diffusionsöppen och »andas«, vilket gör den utmärkt för t ex lerputs där man vill kunna utnyttja lerans förmåga att uppta och avge fukt. Den passar även utmärkt att måla på gipsskivor, trä mm, men är inte lämpad för våtutrummen. Färger ej av sig när den torkat. Finast blir det om färgen borstas eller penslas upp med t ex kalk- eller limborste, men den går även att rolla.

Finns i 11 kulörer
Täckförmåga: ca 15 kvm/kg
Förpackning: 1,5 kg och 10 kg
Pris: 226 kr, respektive 1 108 kr per förpackning

Info: www.ekologiskabyggvaruhuset.se

FOTO: ANNA WINBLADH

OMVÄND MOMS, HUR GICK DET?

SvD Näringsliv gjorde under hösten 2008 en undersökning bland berörda företagare för att höra hur det fungerar med den omvända moms. Det nya systemet fick hård kritik när det infördes och beskylldes för att vara krångligt och kostsamt. Men trots att den omvända byggmomsen inledningsvis orsakade mycket extra arbete både hos företag och på Skatteverket, ser det nu ut som om systemet både fungerar och får avsedd effekt. Skatteverket har dock ännu inte gjort någon utvärdering av om momsinsatningarna verkligen ökat.

Företagarna är fortsatt kritiska till den omvända momsens som man menar är onödigt krånglig och innebär tungt och merarbete, särskilt för småföretagen. De skulle hellre se att man arbetade med personalligare som på restauranger och frisörsalonger för att motverka svartarbete.

Anm: Vid omvänd byggmoms är det den som köper varan eller tjänsten som betalar in moms till Skatteverket, istället för den som säljer. Tanken är att säljaren inte skall kunna fakturera moms och sedan låta bli att betala in den till Skatteverket.

KÄLLA: SvD NÄRINGSLIV

YRKESHÖGSKOLEMYNDIGHET TILL VÄSTERÅS

Det är nu klart att huvudkontoret för den nya Myndigheten för yrkeshögskolan kommer att placeras i Västerås. Myndigheten kommer också att ha ett kontor i Hässleholm.

– I Västerås finns goda förutsättningar för den nya myndigheten. Staden har en stark industritradition och där finns dessutom högskola, säger utbildningsminister Jan Björklund.

Eftergymnasiala yrkesutbildningar som inte hör till högskolan ges i dag i olika former, bl.a. som kvalificerad yrkesutbildning (KY) och påbyggnadsutbildning. För att ge dessa utbildningar en tydligare identitet, förbättra kvalitetssäkringen av dem samt öka studenternas rättssäkerhet avser regeringen att lägga fram en proposition om att inrätta en yrkeshögskola för att samla dessa utbildningar. Yrkeshögskolan planeras att starta den 1 juli 2009.

Myndigheten för yrkeshögskolan beräknas ha cirka 55 anställda, fördelningen av arbetsuppgifter mellan Västerås och Hässleholm ska vara balanserad. Med två kontor kan kompetensen från KY-myndigheten behållas och myndigheten kan skilja på tillståndsgivande och uppföljande verksamhet.

KÄLLA: UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Kyrbackgården i Västerås

FOTO: VÄSTERÅS STAD

Entreprenadjuridik – ur en mindre aktörs perspektiv

Ett entreprenöravtal är till sin primära karaktär ett arbetsavtal. Den part som skall genomföra avtalet kallas följaktligen entreprenör. Ändamålet med avtalet kan variera, det förekommer allt ifrån arbeten som innebär mindre moment i en större entreprenad till omfattande avtal som innebär att en fullständig entreprenad skall levereras. Nedan kommer området att belysas i stora drag med särskild fokus på den mindre företagaren.

EN ENTREPRENAD är ett avtal om utbyte av prestationer mellan två parter, således finns det ett samband med den allmänna köp- och avtalsrätten. Entreprenadjuridiken utmärks av att vara ett område som anses tämligen osäkert. Om beställaren är konsument är det enklare, då är nämligen konsumenttjänstlagen tillämplig i avtalsförhållandet. När konsumenttjänstlagen inte är applicerbar på avtalsförhållandet blir rättsläget mer komplicerat. Det är framför allt olika så kallade standardiserade avtal som då är applicerbara på avtalsförhållandet.

Entreprenadjuridikens brister vad gäller lagregler, kompenseras av att rättsområdet i stor omfattning har homogena standardvillkor. Bland standaravtalen har ABO4 (Allmänna Bestämmelser 04) en särställning.

Entreprenadjuridiken har särskiljande drag som kan koncentreras till tre punkter:

1. Ett i hög grad genomarbetat standardiserat avtalssystem.
2. Objektet som skall byggas måste projekteras, detta får följderna för kvaliteten och vem som har felansvar.
3. Regler om hur parterna fastställer om det föreligger ett fel eller ej.

Viktigt med skriftliga uppdrag

En väsentlig avvikelse mellan entreprenad och andra affärsavtal är att det som beställaren vill

få till stånd inte finns när han upphandlar entreprenaden. Detta innebär att det är av stor vikt att beställaren beskriver sin vilja i konkreta termer. Om så inte sker finns det en överhängande risk att den affärsrättsliga upphandlingen brister p.g.a. att det blir omöjligt att jämföra anbud från olika entreprenörer. Det är därav av stor vikt att entreprenören är mån om att alltid få alla uppdrag skriftligt, inte minst i händelse av en framtida uppkommen tvist.

»En väsentlig avvikelse mellan entreprenad och andra affärsavtal är att det som beställaren vill få till stånd inte finns när han upphandlar entreprenaden.«

Inom entreprenadjuridiken kan ett antal entreprenadformer urskiljas som växt fram i Sverige. Dessa är; mycket delad entreprenad, delad entreprenad, generalentreprenad, samordnad generalentreprenad och totalentreprenad.

Många byggentreprenadprojekt är uppdelade i olika händelseförlopp, en vanlig uppdelning är projektering, upphandling, byggperiod, garanti-tid och förvaltning. Normalt föreligger generalentreprenad om beställaren anger i detalj vilket material och teknik som skall användas. Vid totalentreprenad däremot har parterna kommit överens om en funktion som entreprenören skall tillhandhålla.

Förenklad entreprenad i praktiken

Oberoende av vilken entreprenadform som är aktuell så bestäms omfattningen av det enskilda avtalet. Entreprenören skall således utföra arbeten i enlighet med vad som klart framgår av ritningar, beskrivningar eller liknande. Entreprenören skall dessutom utföra arbetet fackmässigt enligt ABO4 2:1 2 st. Beställarens ansvar för att uppgifter, undersökningsmaterial och handlingar är korrekta kvarstår dock.

I ABO4 6:10 anges att entreprenören skall fullgöra sin uppgift så att beställaren erhåller bästa tekniska och ekonomiska resultat. Denna punkt kan skapa skiljaktighet mellan beställaren och entreprenören eftersom kvalitetsintressen och ekonomiska intressen lätt ställs mot varandra. Entreprenören är även skyldig att utföra av beställaren förskrivna ändringar och tillägg, förutsatt att dessa står i omedelbart samband med kontraktarbetena och inte är av väsentligt annan natur.

Enligt ABO4 är ett fel en avvikelse som innebär att del av entreprenad inte utförts alls eller inte utförs på kontraktens sätt. I ABO4 har man delat upp tidpunkten under och efter garantitiden. Även tidpunkten under arbetet, men före besiktningen måste beaktas.

TEXT: Johan Rosengren

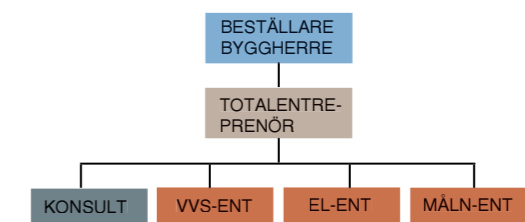

Har du en fråga av juridisk karaktär?

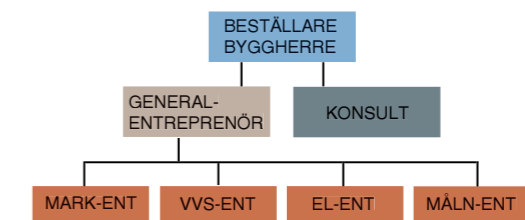
Maila mig på johanR@sthf.se. Svar publiceras i kommande nummer av Hantverket.

Entreprenadformer

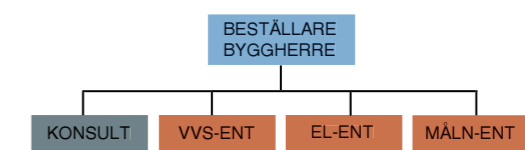
Det finns tre olika grundformer för en entreprenad, dessutom förekommer flera blandformer dem emellan.

Figur 1. Totalentreprenad. Byggherren tecknar ett avtal med totalentreprenören, vilken ansvarar för alla andra avtal med underentreprenörer, respektive arkitekt och övriga konsulter.

Figur 2. Generalentreprenad. Byggherren tecknar separata avtal med generalentreprenör (ofta byggfirma) respektive arkitekt och övriga konsulter. Generalentreprenören tecknar avtal med underentreprenörerna.

Figur 3. Delad entreprenad. Byggherren gör separata avtal med alla sidoentreprenörer och svarar själv för samordningen av bygget.

Källa: Konsumentverket

TEXT & ILLUSTRATION: Anna Winbladh

Uppslagsbok för husintresserade

Namnet till trots är Arkitektens handbok en bra hjälprede inte bara för arkitekter, utan för alla som har något intresse av ritningsläsning, byggnadskonstruktion, eller snabbt vill kunna kolla upp rekommenderade avstånd och standardmått på byggplatsen. Boken kan även vara en hjälp för den private byggherren som vil kunna behöva slå upp ett och annat under sitt eget byggande.

FOTO: ADDERA FÖRLAG

Huvudförfattare är tre arkitekter; Anders Bodin, Jacob Hidemark och Martin Stintzing, vilka sett behovet av att samla de vanligaste symboler, mått, regler och normer som förekommer vid husbyggnad på ett och samma ställe. Tidigare har både yrkesverksamma och studenter oftast varit hänvisade till en mängd olika källor för att få tillgång till denna information, något som är både opraktiskt och tidsödande.

Boken har mjuka pärmar och är i ett behändigt format, lagom att stoppa i en stor ficka. Inlagan, som är tryckt i svart/vitt, består till största delen av illustrationer i symbolform uppdelade på sex kapitel; ALLMÄNT – som visar allt ifrån klimatkartor och trigonometri, till perspektiv och arkitekturstilar. BYGGNADSPANERING – där olika mått går igenom, från människan till olika träd, hustyper och idrottsbanor. BYGGNADSEDELAR – som innehåller principskisser på olika delar av en byggnad, grunder, väggar, tak, fönster med flera. BYGGNADSMATERIAL – ett viktigt kapitel som är uppdelat i trä, sten och metall. Här går även igenom olika färgtyper, golvmaterial och materials värmeledningsförmåga.

BÄRVERK – tar upp konstruktions-element och fackverk med mera.

I det sista kapitlet: INSTALLATIONER OCH BRANDSKYDD, finns de vanligaste symbolerna för elanläggningar och VVS, samt en redogörelse för NCS-systemets uppbyggnad och vad som gäller vid brandskyddande av en byggnad. Boken avslutas med en kombinerad register- och begreppsuppslagsdel.

En av bokens verkliga pluspoängar är att författarna inte helt rationaliserat bort den äldre byggtekniken ur innehållet, något som är oerhört värdefullt för alla som arbetar med restaureringar, ombyggnationer och nytillverkning där äldre teknik och material förekommer.

Synd bara att NCS-systemet är i svart/vitt, det gör sig inte så bra med en »färgcirkel« i grått.
TEXT: Anna Winbladh

Boken är utgiven av Addera Förlag år 2008 ISBN 978-91-86009-00-7 © Addera Förlag och författarna

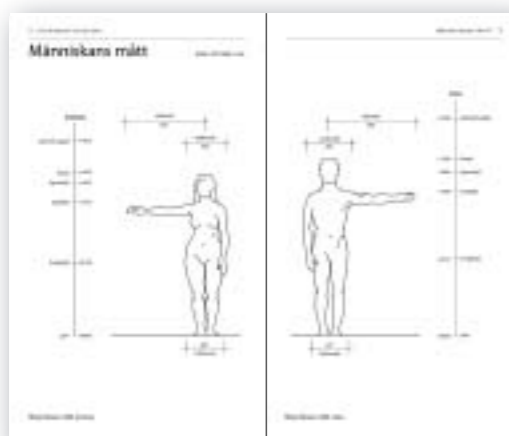

FOTO: MERLENE DAHLIN

Camilla vid symaskinen i Aggers tapetserarverkstad

FOTO: PRIVAT

Ovan: Anna tar emot stipendiet. Nedan: Sadel som Anna byggt.

Glada stipendiater

Under hösten fick två av studenterna på Hantverksakademiens vuxenutbildning var sitt stipendium ur Elma Levins minnesfond. Medel ur fonden kan sökas av kvinnliga hantverkare som utbildar sig på högre nivå i sitt yrke.

Både Anna Jönsson och Camilla Öhrås går sista året på Hantverksakademiens eftergymnasiala lärlingsutbildning. Anna utbildar sig till sadelmakare och Camilla till tapetserare.

ANNA KOMMER ursprungligen från Östersundstrakten och har alltid varit hästintresserad.

– Jag visste tidigt att jag ville arbeta med något som hade anknytning till hästar, säger hon. Väntetiden för att komma in på Sadelmakeriskolan i Tärnsjö var lång och då hennes pojkvän bodde i Halland låg Tärnsjö inte heller särskilt väl till rent geografiskt. När Anna därför hittade Hantverksakademin och fick en plats som distans-elev flyttade hon själv till Laholm och började sin utbildning på Sarwes Sadelmakeri. Efter utbildningen tänker hon starta en egen sadelmakeriverkstad närmare hemmet.

Anna fick under hösten även Halmstads Hantverks- och Industrieförenings stipendium som årligen delas ut till en lokal hantverkare. Stipendiepengarna tänker hon bland annat använda för att investera i verktyg och maskiner till den egna firman, samt till lite marknadsföring.

CAMILLA ÄR uppvuxen i Östergötland men har bott i Stockholm sedan början av 2000-talet. Hon arbetade tidigare med scenografi för film och tv, men efter en olycka beslutade hon sig för att omskola sig till tapetserare.

Innan hon började på Hantverksakademin hade Camilla gått ett år på Träakademin i Kramfors. Till sommaren är hon färdig med sin utbildning och redan under våren tänker hon starta upp ett eget företag.

– Efter utbildningens slut kommer jag tills vidare att hyra in mig på min

Fakta

Tandläkare Elma Levins minnesfond är en stipendiefond som förvaltas av Stockholms Hantverksförening. Fonden riktar sig till kvinnliga hantverkare, som vill vidareutveckla sin kompetens och på så vis öka sina möjligheter till försörjning inom yrket. Verksamma inom traditionella hantverksyrken där det råder kompetensbrist prioriteras. Stipendieansökningar ska vara färdiga tillhanda senast den 30 april för studier under påföljande läsår.

För mer information och ansökningskrav se www.sthf.se

utbildningsplats, Aggers tapetserarverkstad, det känns som ett bra första steg säger Camilla. Stipendiepengarna tänker hon använda för att komma igång med det egna företaget, till att fram en grafisk profil, hemsida, visitkort m.m. Samt till material för den utställningsmöbel som hon gör som avslutande projektarbete.
TEXT: Anna Winbladh

Nio verkstäder

Del 1. TRÄVERKSTADEN

I några nummer framöver kommer Hantverksakademin verkstäder att presenteras för tidningens läsare. Först ut är träverkstaden.

I HANTVERKSAKADEMINS lokaler i Blåsut finns nio verkstäder: metall, trä, måleri, el, salong, textil, läder, keramik och kök, som eleverna får prova på under höstterminen i årskurs 1 då de läser kursen Hantverksorientering. Tanken är att eleverna ska få möjlighet att prova på så många olika material som möjligt och att visa på den mångfald av hantverksyrken som finns att välja bland. Under vårterminen får eleverna grundutbildning i en verkstad som de själva väljer. När en elev anses vara mogen placeras han eller hon på ett företag och får sin fortsatta yrkesutbildning där.

På bottenvåningen i Hantverksakademin ligger träverkstaden, som är uppdelad i tre delar: en maskinpark där eleverna bland annat hyvlar, sågar och fräser, en bänksal för hopsättning och »finlir« samt ett lackrum. Den som planerat och byggt upp verkstaden är Pär Tuesson som även är lärare i verkstaden. Han berättar att under hantverksorienteringen, när eleverna är hos honom fyra dagar, får eleverna en del teori och en del praktik.

Grundprojektet som eleverna ska göra är en klocka, men om eleverna har ett eget förslag till ett praktiskt projekt kan de få möjlighet att göra det.

Ibland finns det även »skarpa projekt« inom skolan som behövs göras, det kan vara allt ifrån att laga en trasig stol till att tillverka ett nytt bord eller sätta upp en vägg.

Instrumentmakare, båtbyggare och timmermän

En grundutbildning i träverkstaden kan leda vidare till en mängd olika yrkesval till exempel;

Sara Torstensson i HV3a arbetar vid pelarborr-maskinen.

instrumentmakare, båtbyggare, skeppstimmerman, byggnadssnickare, möbelsnickare, inredningssnickare, möbelrestaurerare med flera.

När eleverna valt verkstad får de mycket mer teori och i träverkstaden finns det två huvuduppbygg för eleverna, beroende på vilket yrke de är intresserade av; ett för byggnadssnickare och ett för finsnickare. De får vidare kunskap om verktyg, maskiner, slipning av verktyg, ritningsläsning och materialkänedom. Fram till och med sport-

lovet är eleverna kvar på skolan då de gör flera test och olika praktiska övningar, med både egna projekt och bestämda projekt, för att få ökad yrkesskicklighet.

Lärningar i företag

Så småningom, vanligen mellan sportlov och påsklov, placeras eleverna på olika företag för att fortsätta sin praktiska utbildning där. Innan eleverna får gå ut på företag måste de visa Pär att de kan arbeta säkert och uppfyllt kraven på tidspassning, samarbete och attityd.

TEXT: Anna Åhrlig, lärare på Hantverksakademin
FOTO: Klara Sohlberg, hv2k

Varför valde du träverkstaden? Vilken inriktning har du valt?

Benjamin Hellström, HV1a.
– Jag valde träverkstaden därför att jag gillar att arbeta med trä och man kan bli många olika yrken. Jag vill bli möbel- och inredningssnickare.

Jonatan Henriksson, HV1a.
– Jag vill bli byggnadssnickare och valde trä därför att jag gillar materialet.

Jonatan von Sydow, HV1c.
– Jag tycker om att arbeta med trä och det är roligt att designa och göra möbler. Jag vill bli möbelsnickare.

Myndighetsinspektioner

Under hösten och vintern har Hantverksakademin varit underkastade sina första regelbundna inspektioner från myndigheter. Den första och mest omfattande var Skolinspektionens verksamhetsinspektion. Eftersom vi inte tidigare haft inspektion och skolan är så pass nystartad, var det med en viss spänd förväntan som vi tog emot skolinspektörerna första gången. Vid genomgången framkom att vi i stort sett hade vår verksamhet i ordning, däremot var verksamheten inte dokumenterad enligt inspektionens önskemål. Detta åtgärdades och vid slutinspektionen som även omfattade intervjuer med personal, elever, föräldrar och handledare fick vår verksamhet godkänt. Vid den senare rapporten framkommer att vi, i jämförelse med andra skolor, kan

känna en berättigad stolthet över vår verksamhet. Gå gärna in och läs den fullständiga rapporten på: www.skolinspektionen.se
Den andra inspektionen utfördes av Arbetsmiljöverket och var upplagd på samma sätt som Skolinspektionens. En miljöinspektör ställde en massa frågor och ganska många administrativa brister framkom. Vi fick tid på oss att åtgärda dessa och sedan kom inspektören tillbaka för fysisk inspektion och uppföljning. Den fysiska inspektionen omfattade metall- och träverkstaden. Några få brister upptäcktes, med dessa är enkelt åtgärdare så vi vågar påstå att även denna inspektion avlöpte utan större dramatik.
TEXT: Jens Vollmer

Ny utbildning för hovslagare

Den första mars kan Hantverksakademin erbjuda en ny 2-årig utbildning för hovslagare. Utbildningen kommer att drivas inom ramen för vår vuxenutbildning och omfattar 6 platser per år. Den kommer att ha ett ganska omfattande teoriinslag som inkluderar bland annat; hovsjukdomar, ortopedi, smide och sjukbeslag, arbetsmiljö och säkerhet, heta arbeten, svets och ergonomi, samt en specialanpassad ekonomiutbildning – de flesta hovslagare landar ju som bekant som egna företagare.
Utbildningen är framtagen i samarbete med Svenska Hovslagarföreningen och godkänd av branschen.
TEXT: Jens Vollmer

Blommor av stål på Vasateatern

Stockholms Hantverksförening har köpt ett antal biljetter till föreställningen den 4:e mars, klockan 19.30 och hoppas du är en av dem som vill göra oss sällskap!

Många minns säkert den fantastiska filmen *Blommor av stål* som kom 1989. Den gav Julia Roberts hennes första Oscarsnominering och i de andra rollerna glänste skådespelerskor som Shirley MacLaine, Dolly Parton, Sally Field, Olympia Dukakis och Daryl Hannah.

Pjäsen utspelar sig i en frisersalong i den amerikanska södern på

åttiotalet och genom de sex kvinnornas samtal följer vi deras liv i glädje och sorg, skratt genom tårar. Det är med glädje vi presenterar den kvinnliga ensemblen som består av stjärnorna; Pernilla August, Suzanne Reuter, Gunilla Nyroos, Melinda Kinnaman, Cecilia Nilsson och Linda Ulvaeus.

Erbjudande om biljetter skickades ut till samtliga medlemmar i början av februari. Den som hoppas att biljetter finns kvar kan ringa kansliet eller mejla på anders@sthf.se.

FOTO: MATS BÄCKER

Första kvinnan i föreningens styrelse

Damskräddaren Elin Hinders-Gareby, avled i oktober 2008 vid 86 års ålder. Elin hade en egen syateljé i Stockholm vilken som mest sysselsatte fem personer och bland andra hade kungamodern, prinsessan Sibylla, som kund. Under en period drev hon även en sidoverksamhet för prêt-à-porter i Våmhus.

Elin var en mycket engagerad föreningsmänniska och valdes som första kvinna, in i Stockholms Hantverksförenings styrelse. 1988 avtäckades hon med föreningens förtjänstmedalj i guld av åttonde storleken, en sällan utdelad utmärkelse.

Efter pensioneringen hade hon fram till 70 års ålder fortsatt uppdrag för Stockholms Hantverksförening som dess mycket uppskattade pensionärsvärd, med

ansvar för föreningens pensionärsaktiviteter, bland annat arrangerade hon resor till San Agustin på Gran Canaria.

FOTO: STUDIO FOCUS STHLM

Elin Hinders-Gareby. Porträttet är taget i samband med erhållandet av föreningens förtjänstmedalj år 1988.

Pensionärsaktiviteter – informationsmöte om Rocas Rojas

Mötet hålls den 4:e mars klockan 12.00, med anledning av beslutet att avyttra fastigheterna i Rocas Rojas och den protestlista som därefter uppkommit. Hantverksförenings VD Lars Österlind och ekonomichef Anders Höglund informerar och svarar på frågor. Pensionärsvärd Aina Rydén kommer också att tala om kommande aktivitetsprogram.

Anmälan till informationsmötet görs till Aina Rydén per telefon på följande tider: måndag 23/2 samt tisdag 24/2 mellan 10.00–12.00. Föranmälda bjuds på lunch i restaurang Gillet efter mötet.

Miss inte!

Du har väl inte glömt vår pubkväll för aktiva företagare? Kom till restaurang Gillet i föreningens byggnad vid Blåsut, den 24 februari klockan 17.30 för att träffa andra företagare.

Succé i repris! Öppen akademi våren 2009

Intresset var stort förra våren när vi hade premiär på Öppen akademi – en möjlighet för medlemmar och anhöriga att förkovra sig i ett annat hantverk än det egna. Nu kör vi igång igen med ett varierat utbud i Hantverksakademins olika verkstäder.

FOTO: HANTVERKS-AKADEMIN

Svetsning 5 kvällar à 3 tim, pris 875 kr, 8 platser
Fleming Dahllöf guidar Er igenom svetsningens ABC. Vad är tig, mig och mag?

Silversmide 5 kvällar à 3 tim, pris 875 kr, 6 platser
Ida Schönstedt håller silversmideskurs med inriktning på smycken.

Fest och vardag i köket 5 kvällar à 3 tim, pris 875 kr, 8 platser
Mikael Jönsson tar Er med på en kulinarisk odyssey med matlagning, bak mm.

Akvarellmålning 5 kvällar à 3 tim, pris 875 kr, 8 platser
Savva Günther inspirerar dig att hitta ditt uttryck i färg och form.

Juridik för hantverkare 3 kvällar à 3 tim, pris 525 kr, 20 platser
Johan Rosengren ger tips och råd i affärsjuridiska spörsmål. Kvällstid 4/3, 1/4 och 29/4.

Ledarskap/management 3 kvällar à 3 tim, pris 525 kr, 20 platser
Lars Österlind förmedlar kunskaper om ledarskap. Kvällstid 18/3, 1/4 och 15/4.

Gitarrkurs 4 kvällar à 3 tim, pris 700 kr, 8 platser
Peter Thörn trollar med gitarren och lär ut tricks och knep. Du måste ha egen gitarr och gärna kunna några grundaccord. Kvällstid 4/3, 18/3, 15/4 och 29/4.

Trätekniker 5 kvällar à 3 tim, pris 875 kr, 8 platser
Pär Turesson visar svarvning, fräsning och fanering mm. Vem vet, du kanske gör ditt eget schackspel?!

Kurstillfällen:
Onsdagen 4 mars
Onsdagen 18 mars
Onsdagen 1 april
Onsdagen 15 april
Onsdagen 29 april

Antalet kurstillfällen kan variera. Se under respektive kurs. Materialkostnad kan tillkomma.

Tid: 18.30–21.30 med paus för fika som ingår i kursavgiften.

OBS! Först till kvarnen är det som gäller och du får gärna ta med dig en god vän som vill prova på.

TEXT: Pär Sellberg

Som yrkesverksam medlem i Hantverkarnas Riksorganisation (HR) och/eller Stockholms Hantverksförening (STHF) erbjuds du förmånliga rabatter inom en mängd olika områden.

Den 1 februari ökar ditt ansvar...

Du som har inlösen av korttransaktioner via Swedbank Babs berörs av följande beslut: från och med den 1 februari 2009 har du själv det ekonomiska ansvaret vid eventuella kortbedrägerier som skulle ha kunnat förhindras om du haft en betalterminal godkänd enligt EMV.

Vi hjälper dig!

Hantverkarnas Riksorganisation har tecknat avtal med Swedbank Babs och Babs Paylink som omfattar både kortinlösen och funktionshyra av betalterminaler. Detta innebär att du nu kan erbjuda dina kunder säkra kortbetalningar oavsett betalmiljö. Samtliga EMV-terminaler är godkända av Swedbank Babs och hanterar kort med chip och PIN. Kontakta Babs Paylink för hjälp med att uppgradera till EMV terminal så undviker du risken att behöva stå för kostnader vid eventuella kortbedrägerier.

Priser

- **Vx510 EMV** – snabb och enkel terminal: **259 kr/mån⁽¹⁾**
- **Xenta EMV** – för dig med många transaktioner: **349 kr/mån⁽¹⁾**
- **Vx670 EMV** – bärbar betalterminal i litet format: **453 kr/mån⁽²⁾**

För mer information, se www.babspaylink.se eller ring oss på 08-691 69 00.

⁽¹⁾ Skall terminalen kommunicera via bredband tillkommer 159 kr/mån för BTB krypteringsbox.

⁽²⁾ I priset ingår kommunikationskostnaden för alla transaktioner.

• Vx510 EMV

• Xenta EMV

• Vx670 EMV

Tänk på detta

Förmånerna är knutna till medlemsföretag. För att kunna utnyttja förmånerna ska du vara yrkesverksam. Vissa förmånsgivare kräver att du kan styrka ditt medlemskap i HR. Om det inte står något annat under respektive förmån kontaktar du förmånsföretaget direkt och uppger att du är medlem i HR. Vid köp av bil är det dock viktigt att man refererar till avtalet innan man inleder förhandling. Ring HR Förmån på 08-744 63 77 eller gå in på vår webbsida www.hantverkarna.se för att hålla dig ajour om nya förmåner.

Arbetskläder

GROLLS
Rabatt i Grolls Yrkesbutiker (Berendsen Safety AB) på gällande prislista. Personlig skyddsutrustning enl. separat nettolista. Avtal med SMS skall åberopas vid första besöket. Tel 020-59 98 48 www.berendsensafety.se

Bilar

TOYOTA
Enligt avtal med Europeiska Motor AB lämnas rabatt vid köp av ny Toyota, peron- och transportbilar. För mer information kontakta Mats Ekengren på telefon 08-585 621 13 www.europeiskamotor.se

SAAB OCH OPEL

Rabatt på bilar hos Svenska Bil AB. Kontaktperson Björn Karlsson 08-505 695 95. Gäller endast SAAB/Opel vid Svenska Bil AB. www.svenskabil.se

HYUNDAI

Enligt avtal med Hyundai Bilar AB lämnas rabatt på nya transport- och personbilar. Kontaktperson Magnus Runhällen på telefon 020-677 677. www.hyundai.se

Övriga nedanstående ramavtal om bilar ligger under omförhandling och blir förhoppningsvis tillgängliga igen senare under våren:

VOLKSWAGEN

Din Bil AB ger rabatt på nya bilar. www.dinbil.se

CITROËN

Citroën Sverige AB ger rabatt på nya bilar. www.citroen.se

MITSUBISHI

SC Auto Sweden AB ger rabatt på nya bilar. www.mitsubishimotors.se

FIAT

Italienska Bil AB ger rabatt på nya bilar. www.fiat.se

Drivmedel

OBS! Om ett företagskort på det önskade bensinbolaget redan finns kontaktar du deras kundtjänst och anger aktuellt avtalsnummer, vilket erhålls av HR Förmån 08-744 63 77. I annat fall får du ansökningsblankett med förtryckt avtalsnummer av HR Förmån.

OKQ8

Rabatt på bensin, diesel och automattvätt mm. www.okq8.se

SHELL

Rabatt på bensin, diesel, biltvätt mm. Ansök på www.shell.se

STATOIL

Rabatt på bensin diesel och olja. Statoil Kundservice 08-429 63 00 www.statoil.se

Ekonomi

BETALKORTSHANTERING
Swedbank Babs ger rabatt på inlösen av kontokorts-transaktioner. Tel 08-411 10 80.

BETALKORTSTERMINALER

Babs Paylink ger rabatt vid hyra av betalterminal. Uppdateringar av programvara samt fri terminalsupport ingår. Tel 08-691 69 00. www.babspaylink.se

Friskvård

KIROPRAKTIKER
Spinex Naprapater (endast Stockholm). www.spinexnaprapater.se

OPTIKER

Synoptik ger rabatt på glasögon. Kontakta Jan-Erik Erixon, tel 08-626 19 22, www.synoptik.se

Försäkringar

Hantverkarnas Försäkrings AB tecknar förmånliga företags-, fastighets-, motor- och sjukvårdsförsäkringar. Även förmånliga privata försäkringar kan tecknas för ägare och anställda. Kontakta Jörgen Nilsson för företag och sjukvård, tel 040- 25 40 96, Carola Järlesäter för företag och privat, tel 040- 25 40 95, Johan Rosén, motorförsäkringar, 011- 28 79 00. Läs mer på www.hantverkarnas.se

Kontorsvaror, tryckerier etc

SVANSTRÖMS
Rabatt på kontorsvaror både via butik och beställning. Nettoprislista på frekventa kontorsvaror. Fraktfritt oavsett ordervärde. Beställ katalog och prislista på fax 08-646 60 56. Ange företagsnamn med org.nr. och kontakttuppgifter. www.svanstroms.se

CORPORATE EXPRESS

Rabatt på kontorsvaror enligt separat prislista samt på katalogpris. Butiker i stora delar av landet. Beställning även via internet. Kundtjänst 020-660 00 66 www.CorporateExpress.se

DAHLINS TRYCKERI AB

Allt inom trycksaker, www.dahlins.se

QUBIC REKLAM

Fordonsreklam och skyltar, www.qubicreklam.se

FINGERPRINTS

Reklamartiklar, www.fingerprints.nu

THE SIGN

Stripes för bilar och fönster, www.thesign.se

Maskiner, ställningar etc

ZIP-UP SVENSKA AB
Rabatt på ställningsmaterial och liftrar mm. Fraktfritt inom landet. Kontaktperson är Rickard Holmlund, tel. 0708-38 09 15 www.zipup.se

Arbetsmaterial

CAPAROL
Rabatt på färg i egna butiker som finns spridda över hela landet. www.caparol.se

Telefoni

TELENOR
Förmånliga företagsabonnemang. Telenor kundtjänst 020-22 22 22 www.telenor.se

DIALECT

Rabatt vid köp av mobiltelefon och tillbehör samt vid montering. Tel 020-42 02 02 www.dialect.se

TELIA

Bredband och telefoni, www.telia.se

För aktuella rabatter, avtalsnummer eller övriga frågor, kontakta HR Förmån på tel: 08-744 63 77.

Reservation för eventuella ändringar.

SVERIGE PORTO BETALT

B

SKANSKA

Tel: 010-448 00 00

Skanska
Electro AB